

Nr 30

Utbildningsutskottets betänkande i anledning av propositionen 1972: 1 i vad avser anslag för budgetåret 1972/73 till förvaltningarna vid universiteten, m. m. jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1972: 1 bil. 10 har Kungl. Maj:t (punkterna E 27, s. 349—351, och E 41, s. 366—370, i utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden) föreslagit riksdagen att

1. till Förvaltningarna vid universiteten m. m. för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 42 264 000 kr.,
2. till Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m. för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 8 777 000 kr.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande motioner:

1972: 62 av herr Wikström m. fl. (fp, c) vari hemställs

A. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär

1. att de allmänna utbildningslinjerna vid de filosofiska fakulteterna ges karaktären av rekommendationer,

2. att Kungl. Maj:t med anledning härav företar erforderliga ändringar i kungörelsen om utbildning vid de filosofiska fakulteterna,

3. att 31 § i denna kungörelse upphävs,

B. att riksdagen under åttonde huvudtiteln till Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit anvisar 500 000 kr.,

C. att riksdagen under åttonde huvudtiteln utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit anvisar 1 500 000 kr. för studievägledning vid universitet och högskolor,

D. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av en översyn av utbildningslinjerna,

1972: 194 av herr Wijkman m. fl. (m) vari hemställs

A. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. begär att de allmänna utbildningslinjerna vid de filosofiska fakulteterna ges karaktären av rekommendationer och att Kungl. Maj:t företar nödvändiga ändringar i kungörelsen om utbildning vid de filosofiska fakulteterna med anledning härav,

2. begär att 31 § i kungörelsen om utbildning vid de filosofiska fakulteterna, den s. k. avstängningsparagrafen, upphävs,

3. begär förslag till ett system för utbyggd kontakt mellan universitet och olika avnämarkategorier efter de riktlinjer som anförts i motionen,

4. som sin mening ger till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av en översyn av utbildningslinjerna samt att därvid särskilt bör beaktas kravet på bibehållen kvalitet i utbildningen,

B. att riksdagen under åttonde huvudtiteln utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit anvisar 1 500 000 kr. för studievägledning vid universitet och högskolor,

C. att riksdagen beslutar om inrättandet av arbetsmarknadskonsulenttjänster vid samtliga universitet, högskolenheten i Linköping och de tre universitetsfilialerna,

1972: 498 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att nu gällande studieordning vid de filosofiska fakulteterna reformeras i enlighet med vad som anförts i motionen 1972: 294,

1972: 500 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen i skrivelse till regeringen anhåller om

1. att den s. k. utspärningsparagrafen i utbildningskungörelsen avskaffas,

2. att de nuvarande utbildningslinjerna vid filosofisk fakultet avskaffas,

3. utredning angående studenternas studiemotivation som kan läggas till grund för en framtida målsättningsdebatt och reformering av de filosofiska fakulteterna,

1972: 1113 av herr Jonasson m. fl. (c) i vad avser hemställan att riksdagen beslutar att till Förvaltningarna vid universiteten m. m. anvisa 42 894 000 kr., vilket är en förhöjning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 630 000 kr.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från universitetskanslersämbetet (UKÄ), centrala studiehjälpnsnämnden (CSN), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Sveriges förenade studentkårer (SFS).

UKÄ har lämnat rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå samt vid högskolenheten i Linköping tillfälle att avge yttrande i ärendet. Inkomna yttranden från rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm samt vid högskolenheten i Linköping är bifogade UKÄ:s yttrande.

Till UKÄ:s och CSN:s yttranden är fogade vissa reservationer.

I detta sammanhang bör anmälas att till utskottet inkommit skrivelser i ärendet från Uppsala studentkår, Lunds studentkår och Uppsala radikala demokrater.

Bakgrund till motionsyrkandena om vissa anslagshöjningar

Anslag till studievägledning

I den tryckta anslagsframställningen för budgetåret 1972/73 (s. 25—27) har UKÄ lagt fram ett treårsprogram för utbyggnad av studievägledningen vid universitet och högskolor. Programmet innebär att de nuvarande resurserna — ca 6 700 000 kr. vid förvaltningarna och på institutions- och sektionsnivåerna — förstärks med 2 700 000 kr. varje budgetår fram t. o. m. budgetåret 1974/75.

UKÄ framhåller att målet för studievägledningen inom universitetssektorn är att ge de studerande underlag för studievalet med beaktande av såväl deras förutsättningar och intressen som bedömningar av arbetsmarknadsutvecklingen. Studievägledningen bör också innefatta hjälp åt de studerande i fråga om uppläggning och genomförande av studierna. Ämbetet stryker under behovet av resurser för studievägledning för att möjliggöra en uppsökande verksamhet till stöd för studerande som av olika skäl kommit efter. En aktiv och uppsökande studievägledning måste, framhåller ämbetet, också kunna innefatta avrådning från tillämnade studier.

I propositionen 1972: 1 föreslås att medelsanvisningen för studievägledningsverksamheten räknas upp med 300 000 kr.

Anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

I den tryckta anslagsframställningen för budgetåret 1972/73 (s. 18—24) har UKÄ lagt fram ett flerårigt handlingsprogram för pedagogiskt utvecklingsarbete, omfattande bl. a. särskild pedagogisk försöksverksamhet vid vissa institutioner för att pröva förutsättningarna för och konsekvenserna av en mer studerandeanpassad undervisning, utveckling av individualiserande läromedel samt pedagogisk utbildning av lärare. För ifrågavarande ändamål har UKÄ för nästa budgetår begärt en höjning av nuvarande resurser, 7 332 000 kr., med sammanlagt 7 618 000 kr., fördelad på dels nuvarande anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete, dels ett nytt anslag till lärarfortbildning m. m. Betydelsen av att det föreslagna handlingsprogrammet förverkligas har UKÄ ytterligare belyst i UKÄ-aktuellt 1971/72: 13.

Den i propositionen 1972: 1 föreslagna ökningen av resurserna för det pedagogiska utvecklingsarbetet vid universiteten och vissa högskolor uppgår till nominellt 1 445 000 kr.

Utbildningen vid de filosofiska fakulteterna

Den nya studieordningen vid filosofisk fakultet trädde i kraft den 1 juli 1969 och gäller för de studerande som inskrivits efter utgången av april 1969 eller som gått över till det nya systemet. Enligt kungörelsen (1969: 50) om utbildning vid de filosofiska fakulteterna är den grundläggande utbildningen vid dessa uppdelad på *allmänna utbildningslinjer*. Sådan utbildningslinje inrättas av Kungl. Maj:t. För närvarande är inrättade sjutton allmänna utbildningslinjer.

Varje allmän utbildningslinje omfattar normalt studiekurser om sammanlagt 120 poäng. Inom varje linje fördelas studiekurserna på tre avdelningar. Den första avdelningens studiekurser är gemensamma för alla studerande på linjen. I andra avdelningen kan den studerande välja mellan ett begränsat antal studiekurser medan valet av studiekurser i den tredje avdelningen oftast är helt fritt.

Vilka studiekurser som skall anordnas vid en läroanstalt inom av Kungl. Maj:t medgivna ämnesområden bestäms av UKÄ.

Särskild utbildningslinje inrättas av vederbörande rektorsämbete för studerande som begär det och som inför valet av utbildningslinje funnit att inte någon av de allmänna utbildningslinjerna svarar mot det av honom eller henne uppställda utbildningsmålet.

Särskild utbildningslinje inrättas endast i den mån ifrågavarande studiekurser anordnas på orten och den studerande uppfyller förkunskapskraven för de valda studiekurserna. Ingår i särskild utbildningslinje studiekurs eller studiekurser vartill tillträdet är begränsat skall den studerande inte ansöka om tillträde därtill i den ordning som gäller för övriga studerande. I sådana fall inrättas särskild utbildningslinje under förutsättning att den studerande antas till den spärrade utbildningen.

Särskild utbildningslinje av sådan typ att den endast innebär att studiekurserna i en allmän utbildningslinje genomgås i annan ordning än vad som är föreskrivet för den allmänna utbildningslinjen får ej inrättas.

Det åligger rektorsämbetena att på sätt som UKÄ bestämmer hålla ämbetet underrättat om vilka särskilda utbildningslinjer som inrättats under terminen och om hur många studerande som följer sådana utbildningslinjer.

Enligt 1969 års studieordning förekommer två typer av provning av de studerandes studiesituation. Den ena provningen, *tröskelprovningen*, är avsedd att hindra att studerande, som påbörjat en studiekurs, inleder studier inom ytterligare studiekurser innan han klarat av i varje fall huvuddelen av den första studiekursen. Den andra provningen, *avstängningsprovningen*, är avsedd att gälla studerande med klart otillfredsställande studieresultat som inte kan hänföras till särskilda omständigheter av studiesocial eller annan art i det enskilda fallet. Bakom avstäng-

ningsprövningen, som gäller rätten till fortsatt undervisning på utbildningslinjen och inte rätten att delta i prov, ligger antagandet att det från såväl individens som samhällets synpunkt i sådana fall kan vara mest ändamålsenligt att den studerande går över till annan utbildning eller till yrkesverksamhet. Såväl tröskelprövningen som avstängningsprövningen görs av vederbörande utbildningsnämnd.

När det gäller tröskelprövningen enligt 28 § i kungörelsen skall den studerande, om ej särskilda skäl föranleder annat, ges tillstånd att delta i undervisningen enligt den senare studiekursen på utbildningslinjen så snart han godkänts i prov som avser tre fjärdedelar av den tidigare.

I tillstånd att delta i undervisning enligt den senare studiekursen på utbildningslinjen anges när den studerande skall fullfölja återstoden av den tidigare studiekursen.

Vad därefter beträffar avstängningsprövningen skall enligt 31 § prövas fråga om fortsatt undervisning för en heltidsstuderande om han efter tre terminers studier inom ramen för en studiekurs om 40 poäng icke godkänts i samtliga prov för studiekursen. Motsvarande gäller för heltidsstuderande som följer studiekurser med annat poängtal beträffande studieavsnitt om 40 poäng på samma utbildningslinje.

Vidare gäller enligt 34 § fjärde stycket att studerande som avstängts från undervisning på en utbildningslinje och som därefter underkänts fyra gånger i prov för en kurs eller en del av en kurs icke har rätt att fordra ytterligare prov för samma kurs eller del av kurs.

Remissyttrandena

Allmänna synpunkter m. m.

Remissinstanserna har i sina yttranden redovisat vissa erfarenheter och allmänna synpunkter m. m. i anledning av de framförda motionsyrkandena.

U K Ä påpekar att den allmänna debatten kring 1969 års studieordning i hög grad kommit att kretsa kring frågan om hur stor del av de studerande som följer de allmänna utbildningslinjerna och att denna debatt delvis blivit snedvriden på grund av att tillgänglig information har varit svårtolkad. Det sistnämnda beror väsentligen på att man inom anmälnings- och inskrivningsstatistiken i princip delar in de studerande i två huvudkategorier, nämligen dels sådana som avser att följa en allmän utbildningslinje fram till hel examen, dels övriga studerande.

I kategorin övriga studerande ingår även de som uppger sig inte ämna läsa fram till hel examen men som följer en utbildningsgång, som sakligt sett faller inom ramen för en allmän utbildningslinje. Eftersom denna grupp har ökat och redovisas tillsammans med den grupp som följer en s. k. särskild utbildningslinje (speciell kombination av minst två stu-

diekurser efter den studerandes eget val och som kan omfatta mindre än 120 poäng) har statistiken blivit svårtolkad. I UKÄ-aktuellt 1971/72: 13 har visats, att statistik, som grundas på den sakliga sammansättningen av utbildningslinjerna, ger en betydligt mer nyanserad bild av utbildningslinjesystemet än anmälnings- och inskrivningsstatistiken. Andelen nybörjare, som valt särskild utbildningslinje omfattande 120 poäng, utgör endast 2 till 3 procent av samtliga nybörjare.

Från och med höstterminen 1972 avser UKÄ att få till stånd en omläggning av anmälnings- och inskrivningsstatistiken, så att den bättre speglar sakförhållandena. För detta ändamål kommer redovisningen av fördelningen mellan allmänna och särskilda utbildningslinjer att i första hand helt grundas på utbildningslinjernas innehåll, med sekundär redovisning i båda fallen av den tillämnade resp. faktiska längden av de studerandes studiegång på skilda utbildningslinjer (se tablå nedan). Det avsedda förfaringssättet medger alltså att man alltjämt tar fram uppgifter bl. a. om hur många som avser att genomgå en kortare utbildning. Dessa uppgifter kan sedan sättas i relation till valen av utbildningslinje.

Nuvarande redovisning

	Ht 1969	Vt 1970	Ht 1970	Vt 1971	Ht 1971
Studerande på allmänna utbildningslinjer	87 %	50 %	66 %	46 %	55 %
Övriga studerande (särskilda utbildningslinjer och del av utbildningslinjer)	13 %	50 %	34 %	54 %	45 %

Reviderad redovisning

	Ht 1969	Vt 1970	Ht 1970	Vt 1971	Ht 1971
Studerande på allmänna utbildningslinjer (och del därav)	87 %	72 %	81 %	72 %	79 %
Studerande på särskilda utbildningslinjer (och del därav)	13 %	28 %	19 %	28 %	21 %

CSN stryker under att den översyn av utbildningens innehåll i sin helhet som företogs i samband med studieordningens införande, poängsättningen av de olika avsnitten i studiekurserna m. m. varit befrämjande för hela utbildningsväsendet och kommit de studerande till godo. Vidare torde enligt CSN:s uppfattning uppläggningsen av studierna av många studerande ha upplevts som positiv och inhämtandet av kunskapsstoffet därför betydligt ha underlättats. Samtidigt konstateras att de förväntningar som ställdes på 1969 års studieordning inte infriats. Den fasthet och stadga i utbildningsgången som skulle utgöra basen för hela

systemet har inte konsekvent fått något uttryck i praktiken. En viktig fråga för de studiesociala myndigheterna är studietidens längd påpekar vidare CSN.

Från studiesocial synpunkt är varje åtgärd som syftar till och medför en större kongruens mellan de i studieplanerna fastställda normalstudietiderna och de faktiska studietiderna önskvärd. I den gamla studieordningen utgjorde de alltför långa studietiderna anledning till oro. Den organisation av utbildningen som fastställdes för den nya studieordningen syntes väl ägnad att åstadkomma ökad effektivitet av utbildningen inom filosofisk fakultet. Det fanns också anledning anta, att man på ett bättre sätt än tidigare skulle kunna hålla studietiderna under kontroll.

Det är förståeligt att kritik nu riktas mot de rådande förhållandena vid filosofisk fakultet. CSN delar emellertid inte den uppfattning som förs fram i motionen 1972: 62 att den nya studieordningen helt misslyckats. Enligt nämndens mening har systemet ändå inneburit en utveckling till det bättre. Bl. a. har registreringen centralt av samtliga studerande utgjort ett framsteg. Därigenom har produktiviteten inom filosofisk fakultet åskådliggjorts på ett sätt som tidigare inte var möjligt.

Vid genomgång av siffror för genomströmningen bör man uppmärksamma, att de studieresultat som redovisas grundar sig på de studerandes bruttostudietid, dvs. antalet terminer de studerande varit registrerade för studier i en viss studiekurs. I studietiden ingår därför längre eller kortare avbrott t. ex. för sjukdom, förvärvsarbete, barnpassning. Delvisa avbrott av liknande anledningar eller en svag aktivitet över huvud taget från de studerandes sida påverkar i hög grad också utfallet i studierna. Om nettostudietiderna vore kända skulle säkerligen siffrorna för genomströmningen visa sig ligga betydligt närmare de uppställda normerna.

Detta aktualiserar frågan om ett förbättrat registreringssystem. I registreringen bör ingå förutom data om godkända prov även andra möjliga data om aktivitet, t. ex. underkända prov. Registrering av avbrott i studier bör införas liksom förekomsten av parallellstudier.

LO finner det för tidigt att nu göra en samlad utvärdering av den nya studieordningen mot de långsiktiga mål som ställs upp i motionerna. Möjligheter till smärre förändringar inom ramen för PUKAS-reformens huvuddrag bör dock utnyttjas. LO anser att motionärernas yrkanden, om de skulle förverkligas, leder till ökade resurskrav för den högre utbildningen.

LO anser det vara nödvändigt att ytterst noga pröva anspråken på resurskrävande reformer inom den högre utbildningen ifall det överhuvudtaget skall vara möjligt att inom det utrymme som kan ställas till förfogande för fortsatt utbildningsexpansion föra fram vuxenutbildningen till en utvecklingsnivå, där den får en rimlig genomslagskraft för utjämningen av de rådande orättvisorna på utbildningsområdet. Förskolan är ett annat område som bör prioriteras för att söka skapa utjämning redan före skolstarten. Även inom dessa områden torde kraven på resurser vara så omfattande att prioriteringar av från utjämnings-synpunkt mycket angelägna reformbehov får göras.

Beträffande avsikterna med de fasta studiegångarna erinrar TCO om att en av dem var att öka effektiviteten i utbildningssystemet genom minskning av studietiderna och ökad genomströmning. Ansvaret för att detta mål inte uppnåtts vilar enligt TCO bl. a. på de lokala och centrala universitetsorganen. Kraven på universiteten att anpassa kurserna till normalstudietiderna liksom studiebefrämjande insatser måste skärpas. Avstängningsreglernas effekter är, framhåller vidare TCO, helt beroende av vilka krav som ställs på de studerande och den press som kan utövas på institutionerna att följa de normala studietiderna.

SACO anser att utbildningen vid de filosofiska fakulteterna — i likhet med vad som gäller vid andra fakulteter och högskolor — bör vara organiserad i studielinjer.

Enligt SACO:s mening har tillkomsten av ett system med allmänna utbildningslinjer inneburit, att de studerande på ett bättre sätt än tidigare kunnat få en överblick över utbildningsutbudet vid de filosofiska fakulteterna. Förekomsten av utbildningslinjer med successivt tillval har även medfört att de studerande redan före studiernas påbörjande tvingats tänka igenom sin utbildning. Enligt SACO:s uppfattning har detta förhållande inneburit stöd och hjälp åt de studerande att planlägga och fullfölja sina studier. SACO finner det väsentligt, att de studerandes utbildningsval även i fortsättningen föregås av medvetna och planmässiga överväganden rörande studie- och yrkesinriktningen.

Samtidigt framhåller SACO att PUKAS-systemet ingalunda framstår som någon idealisk och definitiv lösning.

I SACO:s remissyttrande över UKAS-förslaget 1968 betecknades den tilltänkta reformen som främst administrativ till sin karaktär. Emellertid föreligger det i den praktiska tillämpningen avsevärda svårigheter. I stor utsträckning sammanhänger dessa med att man inte lyckats få fram ett tillfredsställande registreringssystem vid de filosofiska fakulteterna. PUKAS-systemet är administrativt tungrott utan att man egentligen uppnått den fasthet som åsyftades.

Enligt SACO:s mening har universitetskanslersämbetet visat en ambition att komma till rätta med bristerna i PUKAS-systemet. Inom ämbetet utförs en kontinuerlig översyn av utbildningslinjerna. Denna har lett till vissa konkreta resultat, även om mycket återstår att göra, innan man uppnår den anpassning till arbetsmarknadens behov som SACO alltid framhållit som önskvärd. SACO anser att man för den närmaste framtiden i första hand bör satsa på de s. k. yrkesinriktade studiekurserna och kombinationsutbildningarna.

SFS anser att utbildningslinjerna inte motsvarar de studerandes behov.

De utvärderingar, enkäter och rapporter som gjorts kring 1969 års studieordning ger en relativt entydig bild: Inget av de mål som sattes för reformen har uppnåtts. Genomströmningen har blivit betydligt lägre än beräknat. Studiekurserna har visat upp betydande skillnader mellan universiteten. För en del kurser, exempelvis statistik och de moderna språken, har genomströmningen varit mycket låg på flera orter.

Utbildningslinjerna har inte visat sig motsvara de studerandes behov. Vårterminen 1971 valde mer än hälften av dem som sökte sig till ospär-rad utbildning vid filosofisk fakultet särskild utbildningslinje eller del av utbildningslinje. Hösten 1971 var andelen 45 % och vårterminen 1972 43 % enligt SCB:s statistik av den 16 mars 1972. Under utbildningens gång bytte 17 % av nybörjarna hösten 1969 allmän utbildningslinje eller övergick till särskild utbildningslinje inom loppet av fyra terminer — i den siffran ingår inte de elever som bytte mellan inskrivningen och studiernas påbörjande.

UKÄ menar dock att enbart 2—3 % valt särskild utbildningslinje. I de beräkningarna har bara medtagits de studerande som från början presenterat en full utbildningsgång fram till examen efter särskild utbildningslinje. De som inte presenterat hel examen har förts till gruppen partiellt studerande trots att många av dem avsett att ta hel examen men inte velat binda sig för alla ämnen från början. De som konstruerade en egen utbildningsgång och som valde ett förstaämne som överensstämde med ett förstaämne på allmän utbildningslinje fördes i statistiken till denna allmänna utbildningslinje.

Den främsta orsaken till att så många valt en egen utbildningsväg är otvivelaktigt att de allmänna utbildningslinjerna inte ansetts ge en lämplig yrkesinriktning.

Enligt rapporter från studievägledare har linjesystemet inneburit andra påtagliga olägenheter för de studerande. En del har känt det administrativt krångligt att ta sig ur en linje och stannat kvar längre än de borde ha gjort. En del — ofta då de som är sämst informerade och som kommer från de minst studievana hemmen — vågar inte sätta ihop en egen linje som skulle passa dem bättre. Ett myndighetssanktionerat system tas som intäkt för att det är bra och ger en god yrkesutbildning.

Utbildningslinjernas innehåll

Motionsyrkandena

I motionerna 1972: 62 och 1972: 194 föreslås att utbildningslinjerna ges en klarare och mer differentierad yrkesinriktning. Nya yrkesinriktade kurser bör komma till stånd och sammansättningen av de olika linjerna ses över. Enligt motionen 1972: 194 bör hela systemet dimensioneras och inriktas med hänsyn till arbetsmarknadens, särskilt näringslivets, behov.

Remissyttrandena

I samtliga remissyttranden stryks under vikten av att de yrkesförberedande inslagen i utbildningen förstärks. TCO erinrar om att organisationen länge hävdade att den eftergymnasiala utbildningen skall organiseras som en klart målinriktad yrkesutbildning, och SACO framför ånyo önskemål om en bättre anpassning av utbildningen till arbetsmarknadens behov.

UKÄ påpekar att en rad åtgärder redan vidtagits, varigenom de yrkesförberedande inslagen i utbildningen förstärkts. Det är emellertid, framhåller UKÄ, angeläget att fortlöpande söka ge utbildningen klarare karaktär av direkt förberedelse för yrkesverksamhet. I avvaktan på att de förslag som 1968 års utbildningsutredning (U 68) väntas framlägga prövas av statsmakterna avser UKÄ verka för en ökning av de direkt yrkesförberedande inslagen i utbildningen vid de filosofiska fakulteterna. I likhet med rektorsämbetena vid Lunds universitet och högskolenheten i Linköping finner UKÄ det särskilt angeläget att utbildningen kompletteras med sådana alternativ som gör det möjligt att finna sysselsättningar inom andra sektorer av arbetsmarknaden än skolväsendet.

Den innehållsmässiga förnyelse som kommit till stånd vid de filosofiska fakulteterna genom 1969 års studiereform är att betrakta som ett första led i en ständigt fortgående förändring av utbildningen vid dessa fakulteter, bl. a. ledande mot en mera markant yrkesinriktning än den som kom till uttryck 1969 och som väsentligen kom att avse skolväsendets behov. UKÄ har alltsedan 1969 ägnat frågan om att vidareutveckla den grundläggande utbildningen vid de filosofiska fakulteterna skärpt uppmärksamhet. I blickpunkten har därvid hela tiden stått frågan om att stärka de yrkesförberedande inslagen i utbildningen.

Inom UKÄ pågår ett omfattande utredningsarbete genom ett betydande antal arbetsgrupper och skilda experter med uppgift att medverka vid översyn m. m. i anslutning till den nya studieordningen.

I syfte att stärka de yrkesförberedande inslagen i utbildningen pågår bl. a. en speciell försöksverksamhet med yrkesinriktade studiekurser vid universitetens filosofiska fakulteter.

Innevarande budgetår anordnas YRK-kurser vid samtliga universitet och universitetsfilialer för sammanlagt drygt 4 000 studerande. Det är ytterst angeläget att antalet utbildningsplatser vid dessa studiekurser även fortsättningsvis ökar kraftigt. De yrkesinriktade studiekurserna är ett första steg i förändringen av utbildningens struktur.

UKÄ har tillsatt en expertgrupp för yrkesinriktade studiekurser och kombinationsutbildningar. Särskilt viktig är inriktningen på sådana arbetsmarknadssektorer, där det potentiella behovet av arbetskraft med eftergymnasial utbildning redan nu kan bedömas vara stort och där efterfrågan på sådan utbildning kan beräknas öka under de närmaste åren. Som exempel kan nämnas distributions- och servicesektorerna inom näringslivet samt verksamhet inom kommuner och landsting. Senast har expertgruppen avgett förslag om studiekurser med inriktning på hälso- och sjukvårdsadministration.

Som ett annat exempel på hur utbildningen vid filosofisk fakultet mer och mer inriktas mot den framtida yrkesverksamheten vill UKÄ nämna den försöksverksamhet med s. k. kombinationsutbildningar som pågår på alla universitets- och filialorter.

Vikten av en kontinuerlig översyn av utbildningslinjerna stryks under av S A C O som anser att man bör sträva efter att föra in flera utbildningslinjer med både längre och kortare studietid än tre år.

Utbildningens bristande yrkesinriktning förklarar till stor del de växande svårigheter som möter dem som nu examinerats från de filo-

sofiska fakulteterna. Det är här nödvändigt att snabbt vidta åtgärder för att anpassa utbildningen till behoven inom särskilt den enskilda sektorn av arbetsmarknaden. SACO vill erinra om, att av de närmare 70 000 personer som under perioden 1970—1975 väntas slutföra sina studier vid de fria fakulteterna kommer högst ca 20 000 att kunna få anställning inom den offentliga sektorn. Resterande ca 50 000 måste beredas sysselsättning inom den enskilda sektorn, om de inte skall emigrera eller bli arbetslösa.

Även om det bör vara möjligt att inom ramen för det fortlöpande översynsarbetet inom UKÄ ge utbildningen ett mera yrkesinriktat innehåll, finner SACO det realistiskt att räkna med att mera genomgripande förändringar kan komma till stånd först sedan resultatet av U 68:s arbete föreligger.

En studieorganisation med inslag av successiv differentiering underlättar enligt TCO:s uppfattning en arbetsmarknadsanpassad utbildning, eftersom den väsentligt ökar möjligheterna till anpassning till ändrade krav från arbetsmarknadens, forskningens eller de studerandes sida; bl. a. förenklas inrättandet av nya utbildningsvägar och nya varianter inriktade mot nya områden. TCO framhöll också 1968 att oavsett vilken uppbyggnad de fasta studiegångarna ges så erfordras en fortlöpande förändring av dessa i olika avseenden med hänsyn till de nya behov som samhällsutvecklingen skapar. TCO menade att för detta krävdes särskilda organ med nära arbetsmarknadsanknytningar.

Sedan de fasta studiegångarna infördes, har vissa men inte tillräckliga insatser gjorts för att markera yrkesinriktningen vid de filosofiska fakulteterna. Även om TCO således anser att den eftergymnasiala utbildningen bör göras starkare yrkesinriktad än den för närvarande är och att kortare utbildningsalternativ bör införas, anser TCO att det i avvakten på U 68:s förslag och mot bakgrund av det arbete som för närvarande bedrivs i detta syfte inom UKÄ inte finns anledning att nu genomföra i motionerna föreslagna förändringar. Förändringar i yrkesinriktande syfte torde snarast leda till att studiegångarna gavs ännu fastare status än för närvarande.

Utbildningslinjernas allmänna karaktär

Motionsyrkandena

I motionerna 1972: 62 och 1972: 194 yrkas att de allmänna utbildningslinjerna ges karaktären av rekommendationer. I motionen 1972: 62 föreslås vidare att utbildningslinjer inrättas som omfattar mindre än tre års studier. Studieordningen bör enligt motionen 1972: 498 omarbetas så att de studerande får betydligt större val- och kombinationsmöjligheter än för närvarande. I motionen 1972: 500 yrkas att utbildningslinjerna vid filosofisk fakultet helt avskaffas.

Remissyttrandena

Av remissinstanserna är det endast SFS som ställer sig positiv till förslagen om ändrad karaktär på utbildningslinjerna. Övriga remissin-

stanser är helt eniga om att U 68:s väntade förslag i så hög grad kommer att påverka situationen inom de filosofiska fakulteterna att det inte nu bör komma i fråga att genomföra motionsförslagen.

U K Ä har förutom till U 68:s pågående arbete hänvisat till att hittills vunna erfarenheter av 1969 års studieordning enligt ämbetets bedömning inte ger tillräckligt underlag för en så genomgripande förändring av studiesystemet som motionsyrkandena enligt ämbetets mening innebär. Vidare hävdas att det fordras ett omfattande och tidskrävande förberedelsearbete.

Mot bakgrund av den situation som rådde tidigare, karaktäriserad bl. a. av ofta orimligt långa studietider, som i sin tur till väsentlig del berodde på ett praktiskt taget helt obundet ämnesval, på avsaknaden av en bestämd målsättning för studierna och på ett ofta planlöst parallellläsande av skilda studiekurser inom olika examensämnen, innebär tillkomsten av 1969 års studieordning med dess system av allmänna utbildningslinjer enligt UKÄ:s bedömning en otvetydig hjälp till de studerande att finna sig till rätta i en ny studiesituation och att på ett mera rationellt sätt än förr utnyttja tillgängliga studiemöjligheter. Vid påbörjandet och genomförandet av studierna har den studerande numera stöd — förutom av en studievägledningsorganisation som successivt byggts ut — av framför allt de allmänna utbildningslinjernas och de enskilda studiekursernas konstruktion. Uppbyggnaden av dessa element inom utbildningen innebär enligt UKÄ:s uppfattning ett viktigt inslag av studievägledning och av stöd i den konkreta inlärningsituationen. En uppluckring av linjernas karaktär genom att ge dem innebörden av rekommendationer skulle enligt UKÄ:s mening undanrycka de nu angivna positiva inslagen i utbildningen enligt 1969 års studieordning samt medföra en återgång till de förhållanden, som rådde före 1969, förhållanden som ytterligare skulle försvåras genom det numera ökade studerandantalet.

Den nuvarande konstruktionen med successiva val mellan olika studiekurser inom andra och tredje avdelningarna medger ett betydande mått av kombinationsmöjligheter för framtida yrkesverksamhet inom skilda sektorer av arbetsmarknaden. Ett införande av ytterligare alternativa kurser inom flertalet ämnesområden kommer att än mer förbättra möjligheterna att med sikte på speciella yrkeskrav skaffa en adekvat utbildning inom ramen för de allmänna utbildningslinjerna.

UKÄ vill vidare understryka — vilket också Lunds universitets rektorsämbete framhåller i sitt remissyttrande — att tillkomsten av 1969 års studieordning, vid sidan av de organisatoriska förändringarna, har medfört en pedagogisk och innehållsmässig förnyelse av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna. Bl. a. har en total revision företagits av studieplanerna vid filosofisk fakultet. Införandet av utbildningslinjerna såsom ett överblickbart utbud av utbildningsmöjligheterna har haft till följd att den studerande kan planlägga sina studier på ett mera rationellt sätt än tidigare.

UKÄ vill här vidare hänvisa till förslagen som UKÄ lagt fram och vilka bl. a. syftar till att ge UKÄ vidgad befogenhet att införa alternativa utformningar av studiekurserna. En ytterligare differentiering

av utbildningen inom de allmänna utbildningslinjerna kommer att kunna genomföras vid bifall till UKÄ:s sålunda framlagda förslag.

UKÄ vill här också erinra om det mycket omfattande och tidskrävande planeringsarbete — avseende bl. a. utformande av studieplaner och läromedel, författningsändringar, nya regler om lärarkrafttilldelning m. m. samt information till skolväsendet och dess studerande och till dem som redan börjat studera i det eftergymnasiala utbildningssystemet — som måste föregå varje mera betydande omläggning av studieordningen. Vidare måste nya prognoser för studerandetillströmningen tas fram. En omläggning måste även medföra förändringar i dispositionen av tillgängliga lärarkrafter och andra resurser vid läroanstalterna. Ett beslut om en sådan förändring bör därför fattas åtminstone ett och ett halvt år innan en omläggning kan börja genomföras.

Genom att utbildningslinjerna ersätts med rekommendationer tar man bort en för många studerande olämplig läsning av ämnen och ämneskombinationer hävdar SFS. Därjämte undanröjer man föreställningen att alla utbildningslinjer är sammansatta för att ge en bra yrkesutbildning som ger arbete efter utbildningen. Man tar också bort läsningen vid den arbetsmarknadssituation som fanns då utbildningslinjerna konstruerades. Till en början bör rekommendationerna bygga på de studiealternativ som finns beskrivna i de nuvarande utbildningslinjerna så att reformeringen kan ske utan omfattande utredningsarbete. De bör sedan successivt ses över. I och med att linjerna görs om till rekommendationer avskaffar man dem också som administrativt begrepp, varför SFS anser att det endast föreligger en semantisk skillnad mellan motionernas krav på denna punkt.

SFS anser att denna ändring enbart innebär en anpassning till verkligheten och att en mängd betungande administrativt arbete skulle falla bort för de lokala universitetsmyndigheterna. Universitetsförvaltningarna kan arbeta på väsentligare uppgifter, utbildningsnämnderna avlastas och studievägledarna kan ägna sig åt det de egentligen är till för, dvs. studievägledning. De åtgärder som UKÄ föreslagit Kungl. Maj:t anser SFS otillräckliga för att minska de administrativa bördorna.

Det kan konstateras att U 68 siktar på att dess förslag skall träda i kraft 1975 och att konkreta förslag om utbildningen vid motsvarande filosofisk fakultet dröjer ytterligare en tid därefter. SFS anser inte att förändringar kan vänta så länge.

Enligt TCO:s uppfattning representerar systemet med fasta studiegångar en nödvändig förutsättning för en ökad styrning mot yrkesinriktade studier vid filosofisk fakultet. TCO bedömer det vidare som ofrånkomligt att den framtida högskolan totaldimensioneras. Man kan då, framhåller TCO, knappast undvara utbildningslinjerna som instrument för en ändamålsenlig dimensionering.

Ett ytterligare skäl för en avstyrkan är att 1969 års studieordning fungerat under så kort tid, att det är för tidigt att nu göra en definitiv och sammanhängande bedömning av systemet. Resultaten av de utvärderingar som utförts av UKÄ motiverar enligt TCO:s uppfattning inte

de hårda omdömen som fälls i motionerna. En del av denna kritik förefaller bygga på missuppfattningar av de i vissa avseenden svårtolkade utvärderingsresultaten.

Även om utbildningslinjerna inte motsvarat förväntningarna, när det gäller att stimulera till precisare målsättning för studierna, synes ändå en väsentlig förbättring ha ägt rum i detta avseende framhåller CSN. En återgång till samma situation som rådde före 1969 års reform skulle enligt CSN vara mycket olycklig. Och även om stark kritik kan riktas mot de nuvarande förhållandena vid filosofisk fakultet tror inte CSN att förändringar av den organisatoriska ramen i studieordningen av det slag som föreslås i motionerna skulle innebära några förbättringar. Enligt nämndens mening skulle snarare en striktare tillämpning av bestämmelserna vara att förordas.

Ett bifall till motionerna skulle enligt LO:s mening leda till en uppluckring av studieordningen vid de filosofiska fakulteterna som knappast kan vara till glädje för vare sig de studerande eller universitetsadministrationen. En fast och överskådlig linjeindelning såväl för de studerande som för administrationen anser LO vara ett av de mest grundläggande kraven för att de filosofiska fakulteternas utbildningsutbud skall kunna fogas in i ett större system av meningsfulla och praktiskt tillgängliga studievägar för s. k. återkommande utbildning—fortlöpande vuxenutbildning.

SACO hävdar att det måste vara helt felaktigt att några månader innan resultatet av U 68:s överväganden redovisas avskaffa de allmänna studielinjerna.

Att upphäva de allmänna utbildningslinjerna som administrativt begrepp eller ge dem innebörden av rekommendationer skulle enligt SACO:s uppfattning innebära en icke önskvärd återgång till de förhållanden som rådde före 1969 års reform. Förändringar av detta slag ter sig dessutom i nuläget helt omotiverade med hänsyn till att U 68 före årets slut kommer att framlägga förslag till åtgärder för att råda bot på de svagheter som förvisso finns i PUKAS-systemet och som påtalas i motionerna.

SACO finner det också olämpligt att med endast några års mellanrum företa ändringar fram och tillbaka av studieorganisationen vid filosofisk fakultet. Ett bifall till motionsyrkandena på denna punkt måste leda till ett omfattande planerings- och informationsarbete. SACO finner det omöjligt att en sådan ändring skulle kunna genomföras redan höstterminen 1972. Det förhållandet att förberedelseiden för PUKAS-systemets införande gjordes alldeles otillräcklig kan inte tas till intäkt för att man nu bör göra om samma misstag.

Den s. k. avstängningsprövningen

Motionsyrkandena

I motionerna 1972: 62, 1972: 194 och 1972: 500 yrkas att den s. k. avstängningsprövningen avskaffas.

Remissyttrandena

U K Ä påpekar att ämbetet föreslagit Kungl. Maj:t att avstängningsprövningen skall begränsas till endast ett tillfälle under individens studiegång, nämligen efter tre terminer. Som förutsättning härför har angivits att utbildningsnämnderna får klarare befogenheter vid den s. k. tröskelprövningen. Enligt ämbetets mening skulle ett fullständigt borttagande av avstängningsprövningen i nuvarande situation påtagligt motverka de strävanden till effektivitet och förhindrande av utdragna studier, som utgör en väsentlig förutsättning för den nuvarande studieordningen.

UKÄ understryker att frågan om avstängningsprövningens närmare utformning eller eventuella avskaffande står i nära samband med vilka resurser som kan ställas till förfogande för studievägledande insatser. Enligt UKÄ:s mening, som endast i begränsad utsträckning biträds av de hörda rektorsämbetena, skulle ett fullständigt borttagande av avstängningsprövningen i nuvarande situation påtagligt motverka de strävanden till effektivitet och förhindrande av utdragna studier, som utgör en väsentlig förutsättning för den nuvarande studieordningen. Visserligen är det relativt få studerande som avstängs men uppenbart är att prövningen alltjämt — i avvaktan på betydligt bättre resurser för en uppsökande studierådgivning — spelar en roll som träffpunkt mellan den studerande och studievägledningen och att den också i sig utgör en — om än hårdhänt — förvarnare till många studerande att överväga sin studiesituation och yrkesinriktning.

Inte heller CSN tillstyrker att avstängningsprövningen helt slopas.

Möjligheterna som skulle erbjudas i den nya studieordningen att avvisa sådana studerande, som inte visade sig ha förutsättningar att hålla studietakten, ingav de studiesociala myndigheterna förhoppningar om att läroanstalterna på ett annat sätt än tidigare skulle ta ansvaret för uppföljningen av de studerandes studieresultat och fortsatta studiegång. CSN såg detta som mycket positivt. Detta föranledde också CSN att i sitt yttrande över UKAS-utredningen diskutera möjligheterna till en harmonisering av rätten till studier contra rätten till studiemedel. Nämnanden skisserade i yttrandet vissa tänkbara former för samråd mellan studiemedelsnämnder och utbildningsnämnder i individuella fall, både när det gällde byte av utbildningslinje och rätt till fortsatt deltagande i undervisningen.

Enligt 6 § studiemedelsförordningen kan studiemedel för fortsatta studier beviljas endast om det med hänsyn till tidigare uppnådda studieresultat måste anses sannolikt att studierna kommer att avslutas inom normal tid. Som yttersta gräns för normal studietid måste självfallet anses vara den tid, efter vilken den studerande normalt skall skiljas från undervisningen.

I praktiken har samråd i enskilda fall mellan studiemedelsnämnder och utbildningsnämnder förekommit i mycket liten utsträckning. Anledningen härtill är att utbildningsnämndernas tillämpning av bestämmelser om rätten till fortsatt deltagande i undervisningen så avsevärt kommit att skilja sig från studiemedelsnämndernas tillämpning av bestämmelsen om rätt till fortsatt studiemedel, att ett mer omfattande samarbete inte framstått som meningsfullt.

CSN anser att avstängningsinstitutet naturligt ingår i ett system med kontinuerlig studievägledning. Sedd från denna synpunkt bör det också fylla en viktig funktion. UKÄ:s förslag om att avstängningsprövning skall ske endast en gång, har nämnden intet att erinra mot. Förslaget sammanfaller väl med nämndens uppfattning att det allvarliga ställningstagande detta innebär, och som kan medföra övergång till annan utbildning eller till annan verksamhet än studier, bör ske så tidigt som möjligt.

I valet mellan avstängning från studierna genom uteblivna studiemedel och utspärrning förordar TCO liksom tidigare utspärrningssystemet.

TCO finner inte anledning att i nuvarande läge tillstyrka ett avskaffande av avstängningsparagrafen, i synnerhet inte om de av universitetskanslersämbetet i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslagna förändringarna genomförs. Med betoning av att avstängningen får ses som en sista utväg vill TCO slutligen påpeka, att alternativet till en avstängning enligt nuvarande regler är en visserligen inte formell men reell avstängning från studierna genom uteblivna studiemedel. I valet mellan dessa alternativ förordar TCO fortfarande ett system med utspärrning, som ges en konsekvent tillämpning i överensstämmelse med intentionerna vid reformens genomförande.

Under förutsättning av väsentligt förstärkta resurser för studie- och yrkesvägledning samt en effektivare tröskelprövning tillstyrker SACO yrkandena om att avstängningsprövningen slopas. Tröskelregeln har i allmänhet bedömts vara ett värdefullt inslag i den nya studieordningen och kan enligt SACO:s mening motiveras från pedagogiska synpunkter.

SFS kan inte finna några tecken som tyder på att utspärrningen medfört en höjning av studietakten hos de studerandegrupper som ansetts tillbringa för lång tid vid universiteten. Ett slopande av bestämmelserna skulle enligt SFS:s mening i sig innebära att reella resurser tillförs studievägledningen.

För statsverket har denna s. k. utspärrning inneburit stora kostnader eftersom den fordrar mycket administration och eftersom så få studerande blivit avstängda. För de lokala utbildningsmyndigheterna har det medfört att resurserna fördelats fel och fått läggas på en mängd onödigt rutinarbete. För studievägledarna har avstängningsprövningen betytt svåra problem. För de studerande har bestämmelserna enbart inverkat negativt med sociala och psykiska problem som följd.

Det finns inga tecken som tyder på att utspärrningen medfört höjning av studietakten hos de studerandegrupper som ansetts tillbringa för lång tid vid universiteten. Arbetsklimatet vid universiteten har snarare försämrats. Argumentet att utspärrningen skulle avhålla personer med låg studiemotivation från att börja vid universitetet har inte haft någon relevans. Den nedgång i studerandantalet som skett de senaste terminerna beror på arbetsmarknadssituationen. De som eventuellt avhållit sig på grund av utspärrningens existens är sannolikt personer från hem utan studietradition och studieuppmuntran som inte givits en tillräcklig information och studievägledning och som därför inte fått en korrekt

bild av universitetsutbildningens krav. Utspärrningen drabbar i första hand studerande med denna bakgrund och medför ökad social snedrekrytering till utbildningens senare faser.

Lärare och studerande vid universiteten är med några få undantag helt eniga i sitt motstånd till avstängningsprövningen. Alla politiska grupper på studentkårerna motsätter sig den.

Utredning angående studenternas studiemotivation

Motionsyrkandet

I motionen 1972: 500 föreslås en utredning angående studenternas studiemotivation, som kan läggas till grund för en framtida målsättningsdebatt och reformering av de filosofiska fakulteterna.

Remissyttrandena

Med erinran om de rapporter från U 68, som publicerats under titlarna »Val av yrke och utbildning» (SOU 1971: 61) och »Högre utbildning och arbetsmarknad» (SOU 1971: 62), avstyrker U K Ä ifrågavarande motionsyrkande.

SFS tillstyrker förslaget och anser att en gemensam syn på utbildningens mål bör komma till stånd. SFS har tidigare gjort erinringar mot att de utredningar kring den högre utbildningen som tillsatts inte givits möjlighet att behandla alla problemen samtidigt. Således får U 68 inte yttra sig över de studiesociala frågorna. För att kunna anpassa utbildningen mot arbetsmarknad och samhälle fordras en klart utmejslad målsättning. Utbildningens roll för att nå sociala förändringar och allmänna samhällsmål får inte glömmas när nya utbildningsvägar utarbetas påpekar vidare SFS.

Kontakt avnämare universiteten

Motionsyrkandet

I motionen 1972: 194 föreslås ett system för utbyggd kontakt mellan universiteten, närmast utbildningsnämnderna, och olika avnämarkategorier, med en rådgivande funktion för avnämarrrepresentanterna. Som speciella åtgärder i sådant syfte förordas anordnande av regelbundet återkommande konferenser och inrättande av lokala yrkesråd enligt yrkesutbildningsberedningens modell. Vidare yrkas att vid varje universitets- och filialort inrättas en särskild tjänst (»arbetsmarknadskonsulent»). Denna konsulent bör vara knuten till det lokala yrkesrådet och ha till uppgift att närmast uppehålla kontakt mellan avnämare samt studenter och studievägleddare.

Remissyttrandena

UKÄ och SACO föreslår båda att motionen 1972: 194 i förevarande del överlämnas till U 68 för att tas i beaktande vid fullgörandet av utredningens uppdrag. UKÄ har anfört bl. a. följande.

Frågan om avnämarnas inflytande på utbildningens innehåll vid filosofisk fakultet hänger naturligen nära samman med i vilken grad denna utbildning förutsätts vara inriktad mot en framtida verksamhet inom samhällslivet. Även om utbildningen inte utformas med sikte på att ge en snävt avgränsad yrkeskunskap utan mera inriktas på att lära ut kunskaper och färdigheter som kan ligga till grund för verksamhet inom vidare sektorer av skilda yrkesområden, framstår enligt UKÄ:s mening kravet på en närmare samverkan mellan universiteten och olika avnämarmarkategorier — en närmare arbetsmarknadsanknytning — som starkt berättigat. En ökad samverkan mellan representanter för arbetsmarknaden och utbildningsanstalterna förordas också av rektorsämbetena vid universiteten i Lund och Göteborg. Motionens allmänna syfte i detta avseende bör därför kraftigt stödjas. För närvarande saknas en formalisering av det samarbete på lokal nivå, som äger rum mellan universitet och arbetsmarknad i varierande och mer eller mindre utvecklade former, t. ex. kontaktkonferenser.

Vad gäller lämpliga praktiska former för vidareutvecklingen av universitetsutbildningens lokala och regionala arbetsmarknadsanknytning vill UKÄ påpeka att detta spörsmål hör till de frågor, som U 68 inom ramen för sitt utredningsuppdrag har att pröva vid sina förslag beträffande såväl högskolans studieorganisation som dess lokala institutionella organisation.

SACO anför att man länge hävdat behovet av en utbyggd kontaktverksamhet mellan universiteten och arbetslivet.

I skriften »Den högre utbildningen och arbetsmarknaden» (SACO:s skriftserie nr 13) förordar SACO, att helt nya arbetsmarknadsråd med representanter för arbetsmarknadens parter, universitetslärarna och de studerande inrättas på universitetsorterna. Även andra lösningar kan självfallet tänkas för att uppnå den nödvändiga kontakten mellan universiteten och arbetslivet. De praktiska formerna för ett sådant samarbete bör enligt SACO:s mening U 68 pröva inom ramen för utredningens uppdrag beträffande studieorganisationen och den lokala institutionella organisationen.

SFS anser att arbetsmarknadskonsulenter bör utbildas och administreras av arbetsmarknadsstyrelsen och/eller utbildningsmyndigheterna.

*Ökade resurser för studievägledning**Motionsyrkandena*

I motionerna 1972: 62 och 1972: 194 yrkas att riksdagen utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit anvisar 1 500 000 kr. för studievägledning vid universitet och högskolor.

Remissyttrandena

U K Ä föreslår att motionsyrkandena bifalles och påpekar samtidigt att medelsanvisningen ändå inte obetydligt kommer att understiga det av UKÄ beräknade anslagsbehovet.

Det är UKÄ:s bestämda uppfattning att en väl utbyggd studievägleddningsorganisation är av fundamental betydelse för att de studerande skall kunna fullfölja sina studier på ett framgångsrikt sätt. Enligt UKÄ:s mening är därför beskärningen av UKÄ:s på denna punkt mycket högt prioriterade anslagsäskande synnerligen olycklig.

CSN erinrar om att nämnden redan tidigare vid upprepade tillfällen pekat på nödvändigheten av en förstärkt studievägleddning. Den utbyggnad som hittills skett har inte varit tillräcklig.

Nämnden delar de synpunkter som förs fram i motionerna 1972: 62 och 1972: 194 om att studievägleddningen bör sättas in så tidigt som möjligt. Redan under första månaderna, då attityden till studierna börjar utformas, bör de studerande som inte deltagit i prov eller inte godkänts i prov kontaktas av studievägleddare. Den uppsökande studievägleddningen är enligt nämndens mening den angelägnaste. Den jämförelsevis stora avbrottsfrekvensen under första läsåret inom vissa ämnesområden skulle med stor sannolikhet kunna nedbringas, om erforderliga resurser för uppsökande studievägleddning fanns att tillgå.

SFS anser att motionärernas krav är ett minimum och TCO och SACO tillstyrker också den yrkade medelsanvisningen. SACO anför i huvudsak följande.

Enligt SACO:s mening förutsätter den nuvarande studieordningen vid filosofisk fakultet omfattande insatser av rådgivning och vägledning. En upprustning av studievägleddningsorganisationen är enligt SACO:s uppfattning av avgörande betydelse för att de studerande inom rimlig tid skall kunna fullfölja studierna fram till avsett utbildningsmål.

Frågan om ett avskaffande av avstängningsprövningen måste enligt SACO:s mening ovillkorligen ses i samband med omfattningen av de resurser som står till förfogande för studie- och yrkesvägledning. SACO anser, att ett borttagande av avstängningsprövningen förutsätter en kraftig intensifiering av detta slags insatser. Framför allt bör ökade resurser tillföras den uppsökande studievägleddningen på institutionsnivå. SACO står inte främmande för tanken att obligatorisk studierådgivning föreskrivs som krav för deltagande i omtentamen i de fall den studerande misslyckats vid två tidigare tillfällen.

Ökade resurser för pedagogiskt utvecklingsarbete

Motionsyrkandet

I motionen 1972: 62 yrkas att riksdagen utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit i statsverkspropositionen anvisar 500 000 kr. till pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.

Remissyttrandena

UKÄ, CSN, SACO och SFS har alla tillstyrkt förevarande motionsyrkande. LO och TCO har inte särskilt behandlat denna del av motionen.

Enligt SACO:s uppfattning skulle även en mindre ökning av anslaget utöver vad som upptas i statsverkspropositionen verksamt bidra till att främja det pedagogiska utvecklingsarbetet.

UKÄ har anfört följande.

UKÄ har lagt fram ett flerårigt handlingsprogram för pedagogiskt utvecklingsarbete, omfattande bl. a. särskild pedagogisk försöksverksamhet vid vissa institutioner för att pröva förutsättningarna för och konsekvenserna av en mer studerandeanpassad undervisning, utveckling av individualiserande läromedel samt pedagogisk utbildning av lärare. För ifrågavarande ändamål har UKÄ för nästa budgetår begärt en höjning av nuvarande resurser, 7 332 000 kr., med sammanlagt 7 618 000 kr. fördelad på dels nuvarande anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete, dels ett nytt anslag till lärarfortbildning m. m.

Den i årets statsverksproposition föreslagna ökningen av resurserna för det pedagogiska utvecklingsarbetet vid universiteten och vissa högskolor uppgår endast till 1 445 000 kr. Det anslag, som efter nämnda ökning kommer att stå till förfogande, skall dessutom belastas med utgifter till vissa ändamål som för närvarande bestrids från andra anslag. Den verkliga förstärkningen av resurserna för ytterligare pedagogiskt utvecklingsarbete är därför väsentligt mindre än vad som framgår av det redovisade anslagsbeloppets storlek.

Utskottet

Ett nytt utbildningssystem för de filosofiska fakulteterna infördes den 1 juli 1969. Enligt kungörelsen (1969: 50) om utbildning vid de filosofiska fakulteterna (omtryckt 1969: 237, ändrad senast genom kungörelsen 1971: 690) innebär den nya utbildningsorganisationen i korthet följande.

En ny treårig grundexamen — filosofie kandidatexamen — ersatte filosofisk ämbetsexamen och filosofie kandidatexamen. Den nya utbildningen kan även leda till filosofisk-samhällsvetenskaplig examen och ekonomexamen samt sekreterarexamen.

Utbildningen är f. n. organiserad i sjutton allmänna utbildningslinjer. Varje allmän linje omfattar — med vissa undantag — studiekurser om sammanlagt 120 poäng och består av tre avdelningar varav den första är gemensam för alla studerande på utbildningslinjen. Andra avdelningen omfattar ett eller flera studiealternativ och den tredje avdelningen innebär ett fritt val. Beträffande den tredje avdelningen utfärdar UKÄ allmänna anvisningar till vägledning för de studerandes val av studiekurser.

Studerande som har en bestämd yrkes- eller intresseinriktning som inte tillgodoses genom de allmänna utbildningslinjerna kan begära att vederbörande rektorsämbete inrättar en särskild utbildningslinje. Därutöver har den studerande rätt att begränsa sina studier till del av en utbildningslinje.

Byte av utbildningslinje kan efter anmälan ske, när den studerande godkänts i samtliga prov för en studiekurs, från allmän utbildningslinje till annan allmän eller till särskild utbildningslinje och från särskild till allmän utbildningslinje. I övriga fall krävs tillstånd av vederbörande utbildningsnämnd.

Utbildningslinjerna är uppbyggda av studiekurser, som indelas i två kategorier, grundkurs och påbyggnadskurs. För att en studerande skall få övergå från en studiekurs till nästa gäller som riktpunkt att normalt minst 3/4 av den första studiekursen skall vara avklarade. För övergång från grundkurs till därpå byggande påbyggnadskurs gäller att grundkursen normalt skall vara avklarad.

Om en heltidsstuderande efter tre terminers studier inom ramen för en studiekurs om 40 poäng inte godkänts i samtliga prov för studiekursen skall utbildningsnämnden pröva om den studerande bör få fortsätta inom utbildningslinjen. Motsvarande gäller för heltidsstuderande som följer studiekurser med annat poängtal beträffande studieavsnitt om 40 poäng på samma utbildningslinje.

I motionen 1972: 500 har framställts yrkande om avskaffande av utbildningslinjerna. Motionärerna framhåller att utbildningslinjerna förvärrat överproduktionen av speciellt lärare och att det numera blivit bekräftat att utbildningslinjerna inte kan garantera de studerande framtida sysselsättning inom det fack de studerar. Motionerna 1972: 62 och 1972: 194 inrymmer båda yrkanden om att de allmänna utbildningslinjerna skall ges karaktären av rekommendationer. I den sistnämnda motionen hävdas att ytterst få av dem som i dag läser inom det fasta linjesystemet kommer att få arbete som direkt svarar mot utbildningskombinationen och att det därför är fel av samhället att låsa utbildningen i vissa fasta banor. Enligt motionärernas mening förvärras problemet av att det saknas kombinationer som är inriktade på olika typer av arbetsuppgifter inom näringslivet. I motionen 1972: 62 anförs att de allmänna utbildningslinjernas verkliga värde redan i dag ligger i att de utpekats som utbildningskombinationer, som är speciellt lämpade för vissa yrkesområden eller erbjuder en pedagogiskt motiverad studiegång. För att minska den administrativa bördan för universiteten bör man dra de praktiska konsekvenserna och ändra utbildningslinjernas tvingande karaktär.

Utskottet vill först erinra om att föredragande statsrådet i propositionen 1969: 4 angående utbildningens organisation vid filosofisk fakultet lämnade en ingående redogörelse för bakgrunden till statsmak-

ternas beslut år 1965 om införande av en fastare organisation av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna (prop. 1965: 141, SU 1965: 173, rskr 1965: 411).

Utskottets i det följande redovisade ställningstaganden skall bedömas även mot bakgrund av de yttranden över nu ifrågavarande motionsyrkanden som efter anmodan avgivits av universitetskanslersämbetet (UKÄ), centrala studiehjälpsnämnden (CSN), Landsorganisation i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Sveriges förenade studentkårer (SFS).

Remissinstanserna är på något undantag när ense om att tillkomsten av 1969 års studieordning med dess system av allmänna utbildningslinjer underlättat de studerandes möjligheter att finna sig till rätta i en ny studiesituation och att på ett mera rationellt sätt än förr utnyttja tillgängliga studiemöjligheter. De studerande har redan före studiernas påbörjande tvingats till medvetna och planmässiga överväganden rörande sin studie- och yrkesinriktning och det nya studiesystemet har hindrat ett ofta planlöst parallellläsande av skilda studiekurser inom olika examensämnen. Utskottet kan ansluta sig till de sålunda redovisade uppfattningarna och avstyrker därför yrkandet i motionen 1972: 500 om att de nuvarande utbildningslinjerna skall avskaffas.

Vad därefter beträffar yrkandena i motionerna 1972: 62 och 1972: 194 att de allmänna utbildningslinjerna skall ersättas med rekommenderade utbildningslinjer erinras om att de allmänna utbildningslinjerna är organiserade enligt principen om successiva tillval. Studerande som inte kan få sina önskemål tillgodosedda inom ramen för dessa utbildningslinjer kan fritt kombinera studiekurser till en egen studiegång, s. k. särskild utbildningslinje. Den som inte vill ha hel examen, t. ex. studerande som önskar endast en studiekurs, kan också få sina önskemål tillgodosedda inom systemet. Vidare bör erinras om att rektorsämbetet skall inrätta särskild utbildningslinje för den studerande som begär det. Därvid förutsätts självfallet att den studerande är behörig och att studiekurserna i fråga anordnas vid läroanstalten. Någon annan saklig prövning förekommer inte i samband med inrättande av särskild utbildningslinje. Den anmälan till särskild utbildningslinje den studerande lämnar in, ligger till grund endast för registrering av den studerandes studieväg.

Mot denna bakgrund finner utskottet att de allmänna utbildningslinjerna från vissa synpunkter redan i dag kan sägas ha karaktär av rekommendationer, som den studerande behöver följa endast om han inom ramen för dessa linjer kan nå sitt studiemål. Den studieorganisation, som innehåller vissa i förväg utpekade utbildningskombinationer, rymmer avsevärda fördelar. De studerande stimuleras att på förhand söka precisera sina studiemål. Samtidigt utgör utbildningslinjerna ett stöd för de studerande som är osäkra beträffande lämpliga studiekombi-

nationer. Den nya studieordningen har emellertid, såsom framförts från universitetshåll, medfört inte oväsentliga problem av administrativ art. Systemet innehåller f. n. vissa bestämmelser och rutiner vilkas praktiska värde inte bedöms motsvara de betydande arbetsinsatser som krävs.

Ett huvudsyfte med den nya studieordningen var att det skulle bli möjligt att fortlöpande följa och stödja de studerande. Den förstärkning av resurserna för studievägledning som kom till stånd samtidigt hade samma syfte. En viss ytterligare förstärkning av studievägledningsorganisationen har därefter skett. Från UKÄ:s sida har nu framlagts en treårsplan för utbyggnaden av resurserna för studievägledning. Utskottet finner trots planens synnerligen resurskrävande innebörd, att den fortsatta utbyggnaden bör ske i huvudsaklig överensstämmelse med denna plan. I vissa avseenden är de praktiska möjligheterna för en effektiv studievägledning ännu icke helt tillfredsställande. Sålunda saknas ett fungerande system för registrering av de studerande, och utskottet förutsätter att denna fråga snarast löses.

Sedan den nya studieordningen infördes har av totalantalet studerande andelen förhandsanmälda visat en stadigt sjunkande tendens. Därmed försvåras i hög grad planeringsarbetet för institutionerna och universitetsförvaltningarna. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 januari i år har UKÄ föreslagit åtgärder i syfte att komma till rätta med detta problem. UKÄ har sålunda föreslagit att det skall vara möjligt för ett konsistorium att fastställa en sista dag för registrering vid institution. Utskottet finner det naturligt, att den studerande för att få delta i undervisning och prov skall ha registrerat sig vid institutionen före en fastställd sista dag i början av terminen.

Med de här förordade justeringarna får den nu aktuella studieorganisationen enligt utskottets mening en ökad stadga, som bör möjliggöra att vissa bestämmelser ändras så att de administrativa olägenheterna minskar.

I vissa fall är ordningsföljden mellan studiekurserna i utbildningslinjens första och andra avdelning mindre viktig från pedagogisk synpunkt. Utskottet finner att i dessa fall studiekurserna därför bör få genomgås i valfri ordning. Därigenom vinner man en väsentligt ökad flexibilitet i studieordningen utan att försvaga effekterna av utbildningslinjesystemet. Antalet övergångar till särskild utbildningslinje skulle därmed kunna nedbringas väsentligt. Särskild utbildningslinje skulle behöva väljas endast av sådana studerande som har ett klart utformat studiemål, vilket inte kan tillgodoses inom de allmänna utbildningslinjernas ram. Det bör ankomma på UKÄ att utfärda anvisningar om i vilka fall studiekurserna i de två första avdelningarna skall genomgås i bestämd ordning.

En studerande som finner att han valt fel studieinriktning har möj-

lighet att byta utbildningslinje. Sådant byte kan i flertalet fall ske efter anmälan, om den studerande med godkänt resultat fullföljt den studiekurs han påbörjat. I övrigt kan sådant byte ske efter medgivande av utbildningsnämnd. Enligt vad utskottet inhämtat skapar byten av utbildningslinje under terminerna administrativa problem vid universitetsförvaltningarna. Utskottet anser att starka administrativa och pedagogiska skäl talar för att alla slag av byten av utbildningslinje efter anmälan skall få ske under de första veckorna av den studerandes första termin vid läroanstalten och därefter endast i anslutning till terminsskifte.

Med de här antydda justeringarna bör enligt utskottets mening en väsentlig del av de olägenheter av administrativ natur som är förenade med tillämpningen av 1969 års studieordning kunna elimineras, och utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i anledning av de ifrågavarande motionsyrkandena.

I motionerna 1972: 62 och 1972: 194 har även förts fram yrkanden om översyn av utbildningslinjerna m. m. Motsvarande yrkande görs i motionen 1972: 498. I anledning av dessa motionsyrkanden vill utskottet anföra följande.

Enligt 3 § i sin instruktion har UKÄ att fortlöpande verka för en utveckling av utbildningen beträffande såväl innehåll som organisation. I fråga om den nya utbildningsorganisationen vid filosofisk fakultet har denna uppgift starkt betonats i propositionen 1969: 4.

Av UKÄ:s remissyttrande framgår att ämbetet som ett led i den fortlöpande översynen av utbildningens innehåll och organisation vid de filosofiska fakulteterna både hösten 1970 och hösten 1971 inhämtat redogörelser från vederbörande rektorsämbeten om de hittills vunna erfarenheterna av 1969 års studieordning vid dessa fakulteter. Hösten 1971 har UKÄ — i syfte att få till stånd en översyn av gällande bestämmelser — från berörda rektorsämbeten även begärt in förslag till ändringar i 1969 års studieorganisation.

UKÄ har, delvis med utgångspunkt i förslag från universiteten, i skilda framställningar till Kungl. Maj:t hemställt både om vissa mera permanenta förändringar i den nya utbildningens innehåll och organisation och om vissa mera tillfälliga sådana. Till följd härav har utbildningsorganisationen undergått förändringar i enlighet med därom framställda önskemål. Senast har UKÄ i den förutnämnda framställningen från januari månad i år lagt fram vissa förslag till ändringar i kungörelsen om utbildning vid de filosofiska fakulteterna.

Mot bakgrund av önskemålen om en ökad och differentierad yrkesutbildning inom ramen för de filosofiska fakulteterna förs i motionerna fram krav på utveckling av nya studiekurser och utbildningskombinationer, som kan svara mot skilda behov på arbetsmarknaden.

Som utskottet nyss erinrat om har universitetsmyndigheterna sedan år 1969 bedrivit ett fortlöpande arbete med att förbättra och vidareutveckla studiesystemet. För den enskilde studerande har antalet utbildningsalternativ ökat väsentligt dels genom en planmässig geografisk spridning av traditionella utbildningsvägar och studiekurser, dels genom tillkomsten av helt nya studiealternativ. Utskottet vill här erinra om försöksverksamheten med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning i Luleå, Sundsvall och Östersund och om den vidgning av utbildningsmöjligheterna som kommit till stånd genom yrkesinriktade kurser vid filosofisk fakultet och genom anordnande av s. k. kombinationsutbildningar på bl. a. alla universitets- och filialorter.

Det arbete som hittills utförts har enligt utskottets mening lett till värdefulla justeringar och kompletteringar i enlighet med riksdagens år 1969 gjorda uttalande. På grundval av de båda första årens erfarenheter har UKÄ tillsatt arbetsgrupper för översyn av studieplanerna i vissa ämnen. Resultatet av detta arbete har dock hittills endast i begränsad utsträckning hunnit påverka uppläggningsen av utbildningen vid institutionerna. Utskottet har förståelse för att ett arbete av detta slag är tidskrävande, men vill betona vikten av att vinna erfarenheter så snabbt som möjligt leder till justeringar av utbildningens uppläggning. Ett betydande ansvar faller härvidlag även på utbildningsnämnderna som har att vidta de jämkningar i fråga om t. ex. kurslitteratur och examinationens organisation som kan föranledas av bl. a. det förhållandet att tentamensresultaten visar sig vara avsevärt olika vid skilda läroanstalter inom ramen för en och samma studieplan.

Med anledning av de nu ifrågavarande motionsyrkandena vill utskottet vidare framhålla att ansträngningarna att finna nya utbildningskombinationer och yrkesinriktade studiekurser bör kunna intensifieras, vilket kan komma att leda till en förändring av innehållet i nuvarande linjer. Det förefaller därvid utskottet angeläget att också en viss utökning av antalet allmänna utbildningslinjer kommer till stånd. Det är angeläget att ökade resurser därvid ställs till förfogande för dessa syften.

Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motionsyrkandena om översyn av utbildningslinjerna m. m. bör riksdagen som sin mening ge till känna för Kungl. Maj:t.

Som utskottet tidigare erinrat om innebär den i kungörelsen om utbildning vid de filosofiska fakulteterna föreskrivna s. k. avstängningsprövningen att frågan om fortsatt undervisning för en heltidsstuderande skall prövas, om den studerande efter tre terminers studier inom ramen för en studiekurs om 40 poäng inte godkänts i samtliga prov för studiekursen. Prövningen görs av vederbörande utbildningsnämnd. Denna prövning har sålunda ett annat syfte än den s. k. tröskelprövningen, som är avsedd att hindra att studerande som påbör-

jat en studiekurs inleder studier inom ytterligare studiekurser innan han klarat av i varje fall huvuddelen av den första studiekursen.

I motionerna 1972: 62 och 1972: 194 yrkas att 31 § om avstängningsprövning upphävs och ersätts med effektivare tröskelprövning. I motionen 1972: 500 yrkas att bestämmelserna om avstängningsprövning upphävs.

Motiveringen för införandet av avstängningsprövningen var att man därigenom skulle kunna ge en studerande med klart otillfredsställande studieresultat ett stöd att övergå till annan utbildning eller till yrkesverksamhet. Samtidigt skulle den kunna bidra till att hålla nere samhällets kostnader för den högre undervisningen.

Utskottet konstaterar att avstängningsprövningen visat sig vara förknippad med stora praktiska svårigheter och att endast ett fåtal studerande hittills avstängts från undervisningen. Enligt läroanstalternas bedömningar motsvarar inte de praktiska resultaten av denna prövning de avsevärda insatser som krävs från universitetsförvaltningarnas sida för att verkställa prövningen enligt kungörelsens föreskrifter.

UKÄ har till Kungl. Maj:t avlämnat förslag till vissa ändringar i kungörelsen. Ämbetets förslag innebär att avstängningsprövningen begränsas till att ske en gång för varje studerande, nämligen efter de tre första terminernas studier. Samtidigt föreslår ämbetet en viss uppstramning av reglerna för den s. k. tröskelprövningen. Ämbetets förslag syftar bl. a. till att minska omfattningen av de administrativa rutinerna.

Utskottet finner det angeläget att man så snabbt som möjligt eliminerar den nuvarande studieordningens administrativa olägenheter. Utskottet vill med anledning härav betona vikten av att Kungl. Maj:t snarast tar positiv ställning till UKÄ:s förslag, som i detta avseende har samma syfte som de i förevarande fråga framförda motionsyrkandena. Därjämte anser utskottet att riksdagen bör bemyndiga Kungl. Maj:t att generellt upphäva 31 § eller på försök medge lokal dispens från dess tillämpning därest UKÄ:s förslag inte skulle få önskad effekt i vad avser administrativ förenkling.

Utskottet föreslår att riksdagen i anledning av ifrågavarande yrkanden i motionerna 1972: 62, 1972: 194 och 1972: 500 bemyndigar Kungl. Maj:t att beträffande upphävande av eller dispens från den s. k. avstängningsprövningen besluta i enlighet med vad utskottet förordat.

Förslag om utredning angående studenternas studiemotivation har förts fram i motionen 1972: 500. Avsikten är att utredningsresultatet skall kunna tjäna som underlag för en framtida målsättningsdebatt och reformering av de filosofiska fakulteterna.

Med anledning av detta motionsyrkande vill utskottet erinra om det arbete som pågår inom U 68 och om de två rapporter från U 68, som publicerats under titlarna »Val av yrke och utbildning» (SOU 1971: 61)

och »Högre utbildning och arbetsmarknad» (SOU 1971: 62). Det synes utskottet inte böra komma i fråga att riksdagen nu ansluter sig till förslaget om den i motionen begärda utredningen. Utskottet avstyrker därför motionen 1972: 500 i denna del.

Två yrkanden som båda syftar till att uppnå ökad kontakt mellan avnämarna och universiteten har förts fram i motionen 1972: 194. I denna föreslås ett system för utbyggd kontakt mellan universiteten, närmast utbildningsnämnderna, och olika avnämarmarkategorier med en rådgivande funktion för avnämarrörelserna. Som speciella åtgärder i sådant syfte förordas att regelbundet skall anordnas konferenser och att lokala yrkesråd skall inrättas. Vidare yrkas att det skall inrättas ett antal tjänster som arbetsmarknadskonsulent. Konsulenten bör enligt motionen vara knuten till det lokala yrkesrådet och ha till uppgift att närmast upphålla kontakt mellan avnämarna samt studenter och studievägledare.

I remissyttrandena över dessa motionsyrkanden har behovet av ökad kontakt strukits under. UKÄ anser att kravet på en närmare samverkan mellan universiteten och olika avnämarmarkategorier är starkt berättigat. Utskottet delar denna uppfattning. Spörsmålet om lämpliga praktiska former för vidareutvecklingen av universitetsutbildningens lokala och regionala arbetsmarknadsanknytning hör emellertid till de frågor som U 68 inom ramen för sitt utredningsarbete har att pröva vid sina förslag beträffande såväl högskolans studieorganisation som dess lokala institutionella organisation. Utredningens förslag förväntas bli avlämnat under nästa budgetår och utskottet anser det inte erforderligt att ifrågasätta motionsyrkanden föranleder någon riksdagens åtgärd. Utskottet avstyrker därför motionen 1972: 194 i förevarande delar.

I propositionen 1972: 1 har Kungl. Maj:t beträffande nu ifrågasättande medelansvinningsar föreslagit att för nästa budgetår skall under anslagsrubriken Förvaltningarna vid universiteten m. m. anvisas ett förslagsanslag av 42 264 000 kr. och under anslagsrubriken Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m. ett reservationsanslag av 8 777 000 kr. De föreslagna anslagsbeloppen understiger inte oväsentligt vad UKÄ begärt i sin anslagsframställning.

Vid behandlingen av utbildningsutskottets betänkande 1972: 4 har riksdagen avslagit vissa i motionen 1972: 1113 framförda yrkanden. Som en konsekvens härav avstyrker utskottet denna motion såvitt nu är i fråga.

När det gäller resurser för *studievägledningen* inrymmer UKÄ:s anslagsframställning ett treårsprogram som innebär att de nuvarande resurserna — ca 6 700 000 kr. vid förvaltningarna och på institutions- och sektionsnivåerna — förstärks med 2 700 000 kr. varje budgetår fram t. o. m. budgetåret 1974/75. För ändamålet har Kungl. Maj:t för

nästa budgetår beräknat ytterligare 300 000 kr. under förvaltningsanslaget.

Utskottet har i det föregående betonat studievägledningens betydelse för en effektiv utbildningsorganisation. Med hänvisning härtill tillstyrker utskottet yrkandena i motionerna 1972: 62 och 1972: 194 om anvisande för nästa budgetår av 1 500 000 kr. till studievägledning utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet föreslår att detta belopp, som avser såväl studievägledning knuten till universitetsförvaltningarna som till institutionerna, för nästa budgetår i sin helhet tas upp under anslaget till förvaltningarna och hemställer att riksdagen för nästa budgetår till Förvaltningarna vid universiteten m. m. anvisar ett förslagsanslag av 43 764 000 kr.

Vad därefter beträffar det förutnämnda reservationsanslaget till *pedagogiskt utvecklingsarbete* har UKÄ även i fråga om detta lagt fram ett flerårigt handlingsprogram och föreslagit en betydligt ökad medelsanvisning. Utskottet föreslår i enlighet med vad som förordats i motionen 1972: 62 att förevarande anslag räknas upp med 500 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit och att sålunda för nästa budgetår anvisas tillsammans 9 277 000 kr.

Hemställan

1. att riksdagen beträffande utbildningslinjerna vid filosofisk fakultet och översyn av linjerna med avslag på motionen 1972: 500 i denna del som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i anledning av motionerna 1972: 62, 1972: 194 och 1972: 498 förordat angående utbildningslinjerna m. m.,
2. att riksdagen i anledning av motionerna 1972: 62, 1972: 194 och 1972: 500 såvitt nu är i fråga bemyndigar Kungl. Maj:t att beträffande den s. k. avstängningsparagrafen meddela beslut om upphävande eller dispens i enlighet med vad utskottet anfört,
3. att riksdagen avslår motionen 1972: 194 i vad avser ökad kontakt mellan avnämare och universiteten,
4. att riksdagen avslår motionen 1972: 194 i vad avser vissa konsulttjänster,
5. att riksdagen avslår motionen 1972: 500 i vad avser utredning om studenternas studiemotivation,
6. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna 1972: 62 och 1972: 194 och med avslag på motionen 1972: 1113, motionerna såvitt nu är i fråga, till *Förvaltningarna vid universiteten m. m.* för budgetåret 1972/73 anvisar ett förslagsanslag av 43 764 000 kr.,
7. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med

bifall till motionen 1972: 62 såvitt nu är i fråga till *Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.* för budgetåret 1972/73 anvisar ett reservationsanslag av 9 277 000 kr.

Stockholm den 10 maj 1972

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c), Mårtensson (s), Richardson (fp), Jönsson i Arlöv (s), Nordstrandh (m), Wiklund i Härnösand (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), herr Johansson i Skärstad (c), fru Dahl (s), fru Sundberg (m) och herr Berndtson i Linköping (vpk).

Reservationer

1. beträffande utskottets hemställan under 1 av herr Berndtson i Linköping (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med »Re-missinstanserna är» och på s. 25 slutar med »för Kungl. Maj:t» bort ha följande lydelse:

»Studieordningen har nu varit i kraft i ca 2 ½ år och det har under denna tid visat sig att den nya utbildningsorganisationen inneburit en mycket kraftig ökning av universitetens administrativa arbetsbörda. Kostnaderna härför har blivit betydande vilket innebär att resurser fått tagas i anspråk som bättre kunde nyttjas för andra och angelägnare ändamål.

Det är numera helt uppenbart att den nya studieorganisationen vid filosofisk fakultet ur studenternas synvinkel enbart är till nackdel. Inte några av de syften som redovisades då riksdagen hade att ta ställning till reformförslaget synes ha nåtts. Utskottet tillstyrker därför yrkandet i motionen 1972: 500 om att systemet med utbildningslinjer — allmänna eller särskilda — vid filosofisk fakultet skall upphöra att tillämpas med ingången av juli månad innevarande år.

Som en konsekvens av detta ställningstagande avstyrker utskottet motionsyrkandena om översyn bl. a. av utbildningslinjerna.»

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande nuvarande utbildningslinjer vid filosofisk fakultet med bifall till motionen 1972: 500 i denna del och med avslag på motionerna 1972: 62, 1972: 194 och 1972: 498, sistnämnda tre motioner i vad avser utbildningslinjernas karaktär och översyn av studieordningen, beslutar att utbild-

ningslinjerna skall avskaffas fr. o. m. den 1 juli 1972,

2. beträffande utskottets hemställan under 2 av herr Berndtson i Linköping (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med »Motiveringen för» och slutar med »utskottet förordat» bort ha följande lydelse:

»Av de infortrade remissyttrandena framgår att rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå samt vid högskolenheten i Linköping samtliga är av den uppfattningen att bestämmelserna som reglerar avstängningsprövningen bör slopas.

Utskottet har kunnat konstatera att avstängningsprövningen innebär ett administrativt merarbete utan att man samtidigt kan visa på någon ökad genomströmning. Därtill kommer att utspärningen i första hand drabbar studerande från hem utan studietradition. Bestämmelserna medför sålunda ökad social snedrekrytering och bör avskaffas. Utskottet tillstyrker motionsyrkandena härom.»

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med bifall till motionerna 1972: 62, 1972: 194 och 1972: 500 såvitt nu är i fråga beslutar att bestämmelserna om den s. k. avstängningsprövningen skall upphöra att gälla med utgången av juni månad år 1972,

3. beträffande utskottets hemställan under 5 av herr Berndtson i Linköping (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med »Med anledning» och på s. 27 slutar med »i denna del» bort ha följande lydelse:

»I motionen 1972: 500 anförs att de grundläggande problem som vidläder utbildningen vid filosofisk fakultet inte kan lösas genom Pukasystemet. Studiemotivationen har inte ökat utan snarare minskat. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning om behovet av en utredning angående studenternas studiemotivation som kan läggas till grund för en framtida målsättningsdebatt och reformering av de filosofiska fakulteterna.»

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med bifall till motionen 1972: 500 i denna del som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande utredning rörande studenternas studiemotivation,